Štefanija Šarec

Pletarstvo u Ludbreškoj Podravini

1. Uvod

Ovaj rad donosi informacije o bogatoj tradiciji košaraštva i pletarstva u Ludbreškoj Podravini u razdoblju druge polovine prošlog stoljeća. Autorica je temeljem kazivanja pokušala rekonstruirati priču o nastanku tradicije pletarstva, a obuhvatila je područje istočnog i sjevernog dijela Ludbreške Podravine. Relevantna literatura o pletarstvu i košaraštvu u ludbreškom kraju dosta je oskudna. Najviše podataka pruža nekadašnji dužnosnik Dragutin Novak u svom radu Privredni razvoj općine Ludbreg od 1945. do 1980. u ludbreškoj monografiji iz 1984., a tu su i novinski članci iz Varaždinskih vijesti, dostupni preko digitalne knjižnice Metelgrad. Najveća vrijednost rada je u pisanim iskustvima ljudi kojima je izrada raznih predmeta od vrbove šibe (najviše košara) bila dodatni izvor prihoda za veće kućne investicije. Ovaj rad također donosi informacije o organiziranoj proizvodnji pletarskih proizvoda kroz ludbrešku tvrtku Razvitak te o izumiranju pletarskog zanata. Poticaj za nastanak rada o pletarstvu bila je radionica i izložba Tradicija pletarstva ludbreške Podravine u organizaciji udruge Ludbregiana i Likovnog društva Ludbreg. Autorice izložbe su Elvira Štabi i Štefanija Šarec.

2. Početak pletarstva u Općini Sveti Đurđ

Nakon Drugog svjetskog rata (1941. – 1945.), seljački život u naseljima Ludbreške Podravine bio je veoma težak. Osim žrtava rata (posredno time i gubitka radne snage), velike štete nad objektima i prometnicama, u tradicionalno poljoprivrednom kraju s manjim zemljišnim posjedima jednostavno nije bilo posla za sve. Prema popisima stanovništva do 1971. godine, čak 2/3 radno aktivnog stanovništva bavilo se isključivo poljoprivredom, a još 1/4 živjela je u mješovitim domaćinstvima. Podatci nam govore o sporom privrednom razvoju[1] bivše općine Ludbreg.[2] Od 1960-ih brojni muškarci odlazili bi u to vrijeme u inozemstvo „trbuhom za kruhom" kako bi pomogli svojim obiteljima. Oni koji su ostali snalazili bi se na razne načine. Tako su se u selu Hrženica[3], u općini Sveti Đurđ, 1953. mještani počeli organizirati u zadrugu i učiti plesti košare. Tu su dolazili ljudi i iz okolnih mjesta kako bi naučili tehniku pletenja. Organizirana je pletarska škola. Zadrugu u Hrženici spominje i članak Varaždinskih vijesti: *Zadruga u Hrženici s uspjehom se bavi i košaraštvom – Sredinom ovog mjeseca održana je godišnja skupština poljoprivredne i košaračke zadruge u Hrženici. Iz izvještaja upravitelja zadruge Ivana Tretinjaka vidi se da od 260 domaćinstava ima 126 članova koji obrađuju 1110 katastarskih jutara obradive površine. Godine 1953. zadruga se orijentirala i na košaraštvo, gdje sada radi 80 ljudi. Zadruga posjeduje auto, vršalicu, sijačicu itd. U prošloj godini ostvareno je preko dva milijuna dinara dobiti, ali još uvijek nedostaje novčanih sredstava i slaba je stručnost radnika.*[4]

3. Tehnologija pletenja

Vrba[5] je listopadno drvo koje najbolje uspijeva u vlažnoj zemlji, stoga nije ni čudo da je u ludbreškom kraju, kroz koji protječu tri rijeke[6] i više potoka, pronašla plodno tlo. Ljudi su sami uzgajali vrbu koju su razmnožavali preko ukorijenjenih

1 NOVAK, Dragutin: *Privredni razvoj općine Ludbreg od 1945. do 1980.*, Ludbreg, 1984., 371–372.
2 Općina Ludbreg iz 1971. obuhvaćala je teritorij današnjih općina Veliki Bukovec, Mali Bukovec, Sveti Đurđ, Martijanec te grada Ludbrega. Do sredine 1950-ih tadašnjem kotaru Ludbreg pripadala je i općina Rasinja.
3 Hrženica, na sjeveru Općine Sveti Đurđ, jedno je od najvećih sela Ludbreške Podravine. Sve do 1991. godine brojalo je preko 1000 žitelja.
4 Varaždinske vijesti, 574 (28. 2. 1957), 1.
5 Vrba, lat. *Salix,* bjelogorično stablo ili grm. Za proizvodnju šibe najčešće se koristi vrsta rakita ili crvena vrba (*Salix purpurea*), koja raste u obliku grma na vlažnim staništima. Usp. https://www.plantea.com.hr/rakita/
6 Drava na sjeveru, Plitvica i Bednja u središnjem dijelu Ludbreške Podravine. Za uzgoj šibe poslužila su i zemljišta uz potoke, npr. uz selsku ulicu u Hrastovskom.

Slika 1. Otkupna stanica Lendava 1968. (Izvor Ivan Čukec)

grančica. Vrbine grane (šibe) pogodne su bile za pletenje zbog svoje savitljivosti, a seljaci su ih često koristili i za vezanje loze u vinogradima. Taj materijal bio je gotovo besplatan. Da bi se od vrbinih grana dobile šibe povoljne za pletenje, trebaju proći čak tri godine od njezine sadnje. Svake se jeseni vrba rezala kako bi na proljeće narasli novi izdanci. Za dobivanje kvalitetne šibe treba je okopavati i dohranjivati. Narezana šiba kuhala bi se u velikim kotlovima koje su imali samo neki obitelji. Kuhana šiba potom se trebala oguliti, sušiti i ponovno namakati prije pletenja da bude mekanija te da se lakše savija. Za pletenje se upotrebljavala cijela šiba ili razrezana na nekoliko dijelova po njenoj duljini, ovisno o debljini šibe. Rezane šibe ljudi su nazivali *ljupci* ili *vitra*. Svaka vrsta košare imala je drugačiji kalup po kojem se ona plela. Gotovi pletarski proizvodi na kraju bi se zaštitili bezbojnim lakom. Uz obradu šibe za pletenje trebalo je izraditi i drvene kalupe za košare, ovisno o njihovim oblicima. U početku su ljudi pleli samo sezonski, preko zime. Proizvode su prodavali na lokalnim sajmovima.[7] Kad su ljudi uvidjeli da su pletarski proizvodi korisni i cijenjeni, pojavila se i potreba za organiziranom proizvodnjom. Pletarstvo je zanimljiva, ali i zahtjevna tehnika. Iako je tehnologija napredna i danas modernizirana, još uvijek ne postoji takav stroj koji bi mogao izraditi pletarske proizvode kakvi su nastajali u rukama vrijednih Podravaca.

7 Najpoznatiji sajam u ludbreškom kraju svakako je Sveta Nedjelja u Ludbregu, prve rujanske nedjelje, a sajam je počinjao danima prije. Ostali sajmovi vezani su uz proštenja u većim selima: Đurđevo (23. travnja) u Svetom Đurđu, Florijanovo (4. svibnja) u Hrženici, Hrastovljanu, Malom Bukovcu i Slokovcu; Petrovo (29. lipnja) u Svetom Petru Ludbreškom; Velika Gospa (15. kolovoza) u Bolfanu i Slanju; Majka Božja prek mosta u Ludbregu (dva tjedna iza Sv. Nedjelje); Martinje (11. studenoga) u Martijancu.

Slika 2. Prve pletačice u Hrženici 1959. (Izvor Ružica Tretinjak)

4. Organizirana proizvodnja i otkup košara

Iz Hrženice, gdje je prvotno bila baza, 1959. godine pletarstvo se preselilo u Ludbreg, u prostor tada napuštenog dvorca Batthyany-Strattmann,[8] u središtu naselja. Tako je osnovano Košaračko-pletarsko proizvodno i otkupno poduzeće *Razvitak*[9] koje je ubrzo proširilo svoju djelatnost te 1960. godine sagradilo novi pogon u blizini željezničkog kolodvora u Ludbregu. Najzaslužnija osoba za osnivanje i razvoj poduzeća *Razvitak* bio je gospodin Ivan Tretinjak, kojeg se s puno

8 Dvorac Batthyany-Strattmann svoje temelje ima u srednjovjekovnom kaštelu i stoljećima je bio središte političkog života Ludbrega i okolice te centar veleposjeda. Nakon što su zadnji vlasnici prodali dvorac, namjena mu se često mijenjala – tijekom Drugoga svjetskog rata bio je vojni centar, nakon rata tu se smjestila JNA, potom su dijelovi dvorca služili u stambene, skladišne, gospodarske i upravne svrhe. U prostorijama dvorca djelovala je postolarska zadruga i konfekcijska proizvodnja Varteksa. Prazne prostorije mogle su primiti i novoosnovanu pletarsku zadrugu.

9 Narodni odbor općine Ludbreg donosi *Odluku o osnivanju košaračkog poduzeća* 10-3542/1 (7. srpnja 1959.), registracija poduzeća uslijedila je 27. srpnja 1959. kod Privrednog suda u Zagrebu, a Razvitak počinje s radom 1. rujna 1959. u Ludbregu. Usp. NOVAK (1984.), *Privredni razvoj,* 397.

Slika 3. Pletači Zadruge Hrženica 1959. (Izvor Ružica Tretinjak)

Slika 5. Asortiman košara u Razvitku (Izvor Ružica Tretinjak)

poštovanja i pohvala sjeća njegova snaha Ružica Tretinjak:

Naš djed je od samog početka predano radio i živio za tu proizvodnju. Bio je jako dobar organizator, izuzetno radišan, izvrstan vizionar, ali prije svega pošten čovjek koji je znao komunicirati i surađivati s ljudima. Nikad nije tražio zasluge ni povlastice. Svi stariji žitelji okolice Ludbrega pamte ga kao vrlo jednostavnog, ali

Slika 4. Usavršavanje tehnike pletenja u Razvitaku (Izvor Ružica Tretinjak)

na prvom mjestu poštenog čovjeka. Radnici Razvitka svjedoče njegovoj skromnosti kod obračuna plaća, jer nije dozvolio da on bude povlašteni u odnosu na ostale radnike. Poduzeće *Razvitak* bilo je dobro organizirano u svim etapama poslovanja. O tome je govorio i sam direktor Tretinjak:

Potreba za njegovim osnivanjem javila se još mnogo ranije, a osnutak je pospješila potražnja za košaračkim proizvodima i naročito povoljne mogućnosti njihovog plasmana na strano tržište. Započelo je s pogonima u Hrženici i Hrastovljanu, koji su radili u okviru zadruga. Održavani su tečajevi pletenja u Malom i Velikom Bukovcu, Slanju i Globočecu. Ove će se zime prići i održavanju tečajeva za pletenje šibom i komušinom, zatim, sa šibom i tekstilom. Na taj način stvorit će se mogućnost da se zaposli oko 100 žena. Danas poduzeće zapošljava 52 stalna radnika. Međutim, pletenjem ili drugim košaračkim poslovima bavi se daleko veći broj poljoprivrednika. Do sada postignuti brutto-produkt iznosi oko 20 milijuna dinara, no za iduću godinu planirano je oko 150 milijuna dinara. U roku od dvije godine trebalo bi plantažno zasaditi 100 jutara zemljišta vrbovom šibom. Predviđa se i gradnja većeg skladišta kod željezničke stanice. Ima i problema: stručni kadar, vozni park... Međutim, vjeruje se, da će uz pomoć Narodnog odbora svoje općine poduzeće svladati sve poteškoće i postići još veće uspjehe.[10] *Razvitak* je držao čitave plantaže vrba na kojima je radilo oko 200 ljudi. Osigurani su traktori za prijevoz i rad na polju. Za potrebe prepariranja šibe izgradio se poseban pogon za ljuštenje i kuhanje koji je imao kapacitet dvije stotine vagona godišnje. Za tehnologiju uzgoja i obrade šibe bio je zadužen brat gospodina Ivana, Julio Tretinjak.

5. Zlatno doba pletarstva

Najveći procvat pletarstvo u Ludbreškoj Podravini doživjelo je u razdoblju od 1960-ih do 1980. godine kada se proširilo na gotovo sva okolna mjesta. Iz *Razvitka* se razvozila šiba po selima, a prikupljale su se ispletene košare. Zahvaljujući kreativnosti modelara i pletača, na tržištu je u

10 Razvija se košaraštvo u općini Ludbreg, Varaždinske vijesti, 712 (22. 10. 1959.), 2.

ponudi bilo preko tisuću artikala: košare, kućice za životinje, lusteri, paravani, stolci, police, koferi, vaze i slično. Poduzeće *Razvitak* osiguralo je modele i doradu pletarskih proizvoda iz kućnih radinosti, poput lakiranja, ušivanja navlaka, izrade kopči, remena i slično. Najviše se pletarskih proizvoda izvozilo u Njemačku pa je trebalo proširiti poslovanje prema zahtjevima inozemnog tržišta. Poteškoće su bile prisutne do 1970. godine jer je sve poslovanje za inozemstvo bilo organizirano preko Beograda zbog isplata u stranoj valuti. Naravno da je zbog toga vladalo veliko nezadovoljstvo jer cjelokupna zarada nije stizala u poduzeće. Kasnije se poslovanje proširilo na Italiju, Francusku, Švicarsku i Ameriku. U proizvodnji sirovine, doradi i administrativnim poslovima 1980. godine bilo je zaposleno 186 radnika, a u kućnim radinostima oko 2000 ljudi. *Pletenjem košara od vrbovog pruća na području ludbreške općine bavi se nekoliko stotina poljoprivrednika. Oni u zimskim mjesecima, kada nema poljodjelskih poslova, upliću vrbovo pruće u razne predmete i tako obogaćuju kućni budžet. No, ne plete se samo tokom zime, već tokom čitave godine kada im to vrijeme dozvoli. Pletenje košara i drugih predmeta od vrbovog pruća organiziralo je ludbreško Pletarsko-galanterijsko poduzeće „Razvitak" – OOUR „Košaraštvo". Vrijednost ove proizvodnje godišnje iznosi oko 15 milijuna dinara.*[11] U doba procvata pletarstva ludbreški je kraj doživio velike promjene, a društveni standard stanovništva osjetno se poboljšao. Zbog dobre zarade na pletenju košara, stanovnici sela Ludbreške Podravine mogli su krenuti u neke veće investicije. Gradile su se nove kuće, kupovali traktori, televizori i djeca su se mogla školovati nakon osnovne škole.

6. Iskustva obitelji

6.1. Ivanove demižonke kuće krase

Umirovljenik Ivan Kovaček iz Ludbrega još uvijek se bavi pletarstvom. On je također naučio pletarski zanat još kao dijete. Počeo je s pletenjem košara, a kasnije se najviše bavi opletanjem staklenih boca, tzv. demižonki. O svojem iskustvu govori:

Šiba se prvo treba posaditi, *zatim se mora pokositi, pa skuhati i oguliti. Prije pletenja treba ju opet namočiti. Demižonke se počinju plesti od vrha prema dolje, za razliku od košara koje se pletu od dna. Za lijepu demižonku prije svega je potrebna kvalitetna, tanka vrbova šiba, po mogućnosti u više nijansi kako bi bolje izgledala. Ručka se plete zadnja. Za jednu demižonku od 5 litara potrebna su mi* četiri sata rada. Na kraju se *demižonka mora dobro osušiti pa polakirati.*

Opletenih Ivanovih boca ima po cijelom svijetu jer su naši ljudi koji su radili u inozemstvu često kupovali od njega i nosili ih kao poklon. Još uvijek postoji interes za *demižonkama*, ne samo kao suvenirom – poklonom, već kao ambalažom za vino, rakiju ili ulje. Sada gospodin Ivan plete uglavnom po narudžbi, a često ga zovu i na radionice da pokaže načine pletenja pa ga zbog toga nazivaju „čuvarom umijeća pletenja".[12]

6.2. Uz pletenje naučila sam se radnim navikama

Po pričanju Marije Milak, u Svetom Đurđu su se 60-ih godina prošlog stoljeća brojne obitelji bavile pletarstvom:

Najprije su ljudi pleli košare samo kroz zimske mjesece, a s vremenom je to postao cjelogodišnji posao. U to vrijeme od pletenja košara jedna obitelj mogla je zaraditi više nego od plaće u poduzeću. U mojoj obitelji svi smo bili vrijedni pletači. Košare smo pleli po čitave dane do kasno uvečer. Mogli smo isplesti od 30 do 40 košara po danu. Prestali smo plesti samo poslije podne, u vrijeme kada su se hranile životinje. Tada smo malo provjetrili i pospremili prostoriju u kojoj smo pleli. Da nam bude zabavnije i da se održimo budnima u večernje sate, sjećam se da nam je dolazio jedan susjed čitati knjigu o Tarzanu, a slušali smo i radio. Meni je to bio jako naporan posao, ruke su mi bile ranjene pa čak i krvave, nisam nikad imala slobodnog vremena, ali sam stekla radne navike i vještinu koja se ne zaboravlja.

Predavali smo košare otkupljivačima iz Razvitka. Nije bilo kuće koja nije imala pletarske proizvode korištene u svakodnevnom životu.

11 *Ludbreška foto kronika*, Varaždinske vijesti, 1647 (19. 8. 1976.), 4.

12 Intervju s Ivanom Kovačekom vodila je 5. veljače 2023. Marina Hižak za elektronički portal Epodravina: https://epodravina.hr/foto-ivan-je-cuvar-umijeca-koje-izumire-njegove-demizonke-prodaju-se-diljem-svijeta-jedna-s-maslinovim-uljem-zavrsila-je-i-kod-obame/

Slika 6. Pletarski proizvodi iz asortimana Razvitka (Izvor Ružica Tretinjak)

Košare su se koristile za nošenje plodova, u prehrani životinja, za nošenje hrane, u kućama su ljudi imali pletene police, ormariće, koljevke, košare za rublje, kofere, stalke za svijeće, vaze i razne ukrasne predmete. U Razvitku su se pleteni proizvodi dorađivali, ušivavala su se platna u neke košare, stavljalo remenje i drugo. Ti predmeti još uvijek traju i ne gube kvalitetu.

6.3. Pletenje košara u Malom Bukovcu

Anica Kocijan-Kralj priča o svom iskustvu pletenja košara:

Košare u Malom Bukovcu plele su mnoge obitelji. Bio je to dobro plaćen posao, a i nije bilo puno izbora za zaraditi novac, pogotovo kroz zimu kada ljudi nisu mogli raditi na poljoprivredi ili nadničariti. Mi smo sami uzgajali šibu. Bile su dvije vrste šibe: žuta visoka, zvali smo ju Argentinka i crvena šiba, niža i tanja. Šibu smo trebali okapati, gnojiti, svake jeseni rezati, postaviti u snopove na polju pa voziti kolima kući. Prije upotrebe šiba se morala kuhati. Nekoliko obitelji u selu imalo je velike kotlove u kojima se šiba kuhala dan i noć. Zatim se puštala kroz stroj koji se zvao „guljara" i skidao je koru sa šibe. Oguljenu šibu bi sušili raširenu po cijelom dvorištu, na suncu. Osušena šiba *vezala se opet u snopove da bi se opet prije pletenja namakala u vodi radi lakšeg savijanja. Pleli smo razne košare, ovisno o tome kakve su bile popularne u određeno vrijeme: Nulice, Japanke, Drvare, Serije, Devetice. Ja sam počela plesti košare kao djevojčica, uz svoju majku. Bila sam jako spretna u tome. Mogla sam s majkom na dan isplesti 50 malih košarica. Zaradom na pletenju košara kroz zimsko vrijeme moja obitelj mogla je platiti porez, kupiti sve za sjetvu te kućanske potrepštine. Još dobro pamtim kako su 70-ih i 80-ih godina, u određene dane seljani iznosili košare pred kuće i čekali otkupljivače koji su dolazili po njih velikim kamionima Razvitka i Međimurje-pleta, a novac bi dobivali odmah na ruke.*

Anica Kocijan-Kralj smatra kako bi u današnje vrijeme bilo nezamislivo da kuća bude u takvom neredu, a ruke hrapave i ranjene od stalnog namakanja i crnila koje uđe u pore. Sve je to bilo onda normalno, jer su ljudi bili jako požrtvovni i primorani na dodatnu zaradu. Anica kaže kako se u njihovoj obitelji čak puno puta ugasio televizor da ne odvlači njihovu pažnju i koncentraciju za vrijeme pletenja košara; radije su slušali samo radio ili razgovarali. Toliko su bili usredotočeni na veću dobit.

6.4. Kod obitelji Golec na Bukovcu

U obitelji Zlatka Goleca iz Malog Bukovca košare su se počele plesti 1972. godine. Gospodin Golec se sjeća:

Obitelji su bile brojne, s prosječno četvero do šestero djece. Svi su radili po cijele dane na poljoprivredi, a u večernje sate i najviše u zimsko vrijeme, plele su se košare. To je bio timski rad, obiteljski biznis. Sjećam se da smo sadili male šibice, a tek za dvije godine smo ih mogli koristiti za pletenje. Kasnije smo šibu uzimali od otkupljivača koji su nam kod preuzimanja košara odbijali cijenu šibe od zarade. Posao vezan uz šibu uglavnom su radili muškarci. *Mi smo čak sadili šibu pod crnu foliju, tako da nije oko nje mogao rasti korov. Muškarci su šibu kuhali i gulili. U Malom Bukovcu postojala su 4 velika kotla za kuhanje šibe, a u Velikom Bukovcu bio je veliki bazen za lakiranje pletenih proizvoda do 90-ih godina. Taj bazen bio je smješten uz dvorac obitelji Drašković.*

Po pričanju Zlatka Goleca teži dio posla

Slka 7. Demižonke Ivana Kovažeka (Izvor Ivan Kovaček)

bila je izrada kalupa prema predlošku, ovisno o modelu košare, kao i navijanje lukova, odnosno izrada kostura košara. To su radili muškarci, a žene i djeca su radili jednostavniji posao, popunjavanje dijelova između rebara. Gospodin Golec kaže da je najveći rizik u ovom poslu bila loša šiba, koja bi stradala od tuče ili loše ispletena košara koju otkupljivač ne bi htio uzeti. Zlatko Golec dobro se sjeća toga vremena: *Svake večeri okupili smo se svi ukućani i pleli košare slušajući radio. Poslije su došli crno-bijeli televizori pa smo uz njih pleli, što nam je dalo dodatni elan da nismo mislili na žuljevite i umorne ruke. Ja još uvijek imam iz tog razdoblja pleteni stol i fotelje koje su čvrste kao da su od željeza. To mi je podsjetnik na dane djetinjstva i mladosti, jer je pletenje košara bila moja životna škola radnih navika, marljivosti i upornosti.*

6.5. Šiba se kuhala u velikim kotlovima

U obitelji Čukec iz Malog Bukovca pletenjem košara bavili su se od 1959. godine. Gospodin Ivan Čukec rado priča o tom vremenu:

U pletenje su bili uključeni svi ukućani. Muškarci su radili teže poslove, a žene lakše. Imali smo prvi kotao za kuhanje šibe u Malom Bukovcu i okolici. Nabavili smo ga u Međimurju, u Donjoj Dubravi. K nama su dolazili kuhati šibu ljudi čak iz udaljenijih mjesta. Bila je jako velika navala i dugo se čekalo na red. Ljudi su se bunili i svađali kad bi čekali pa su tada i druge obitelji nabavile kotlove za kuhanje šibe. U kotao bi stalo po tri tone šibe. Šiba se morala šest sati kuhati, a još toliko joj je trebalo do vrenja. Ponekad su u kotao stavili šibu od tri gazde. Jedan dio na dnu, drugi u sredini i treći gore, a između su stavljali oznake. Svaki vlasnik je nakon kuhanja šibe trebao platiti tu uslugu i donijeti drva za loženje pod kotlom. Nakon nekoliko dana morala se promijeniti voda u kotlu pa je za to također trebalo dosta vremena jer se trebalo pumpati na pumpu. Mi smo bili dosta siromašni i da nismo pleli košare, ja ne bi mogao završiti školu, a ni moja dva brata. Uz školovanje, a kasnije i uz posao u Varteksu, nastavili smo se baviti košaraštvom do sredine osamdesetih godina.

6.6. Sjećanje na doba pletarstva u Lunjkovcu

Gospođa Branka Šarec iz Lunjkovca[13] je od mladenačkih dana bila uključena u pletenje košara:

Mi smo počeli 1957. godine plesti košare. Svi ukućani smo bili u tom poslu i moglo se dobro zaraditi. Naša kuća u Lunjkovcu prva je dobila priključak električne energije pa se nismo morali mučiti plesti navečer pod svijećama. Moj muž bio je vrstan pletač. On je znao isplesti sve vrste košara, flaša, stalke za cvijeće pa i kofere. Najviše se sjećam košare modela „Suzane" koja mi je bila posebno lijepa i „Lujze" u koju sam aranžirala cvijeće za groblje. Počeli smo 1970. godine kod kuće piliti drveni materijal za izradu kalupa, ali smo uz to i dalje pleli košare. Ljudi su plaćali ono što su naručili. Dolazili su k nama po daščice za kalupe i po gotove kalupe, čak iz Koprivnice. Drvo smo u početku imali svoje, a kasnije smo dobivali od poduzeća Razvitak. Od 1988. godine bili smo prijavljeni u radni odnos. Tada je bilo u planu na kraju Lunjkovca izgraditi novi, veći prostor za piljenje. Nekretnina je već bila kupljena, ali se to nikad nije ostvarilo. Do 1993. godine smo se bavili s piljenjem daščica za kalupe. Jako smo se mučili, ali je zarada bila dobra. Kupili smo auto među prvima u selu. Omogućili smo djeci školovanje i maturalna putovanja.

6.7. Pletarstvo u obitelji Balija

Obitelj Marije Balija počela se baviti pletarstvom kada je njoj bilo 10 godina. Kaže da je ona trebala paziti na svoja dva mlađa brata, spremati ih za školu i kuhati, samo da njezina majka može imati više vremena za pletenje košara. Morali su isplesti određeni broj košara, ovisno o tome koliko su

13 Lunjkovec, naselje u južnom dijelu Općine Mali Bukovec. Popisom iz 1961. evidentirano je 335 žitelja, što je najveći broj u razdoblju od 1857. do 2021. godine. Usp. https://hr.wikipedia.org/wiki/Lunjkovec

uzeli šibe. Svi članovi obitelji bili su uključeni u pletenje košara, koje su u početku samo vozili na prodaju: *Na prut smo zataknuli košare, na visoko naslagali i na biciklu vozili preko Drave u Donji Vidovec na prodaju. Vozili smo čak u slovensku Lendavu. Tamo su košare imale najvišu cijenu. Ako je neka košara bila prerijetko ispletena, nisu je htjeli uzeti pa smo natrag vozili doma i popravljali. Pleli smo svaki dan preko pola noći, a već za ranog jutra tata i mama su se ustajali šibu „kalati" da bude spremna za pletenje. Moglo se dobro živjeti od pletenja košara. Roditelji su kupili namještaj za kuću, prvi televizor, braći su kupili motore i trube za sviranje, a meni šivaću mašinu za miraz.*

6.8. Sjećanje na susjedstvo šibe

Tvrtka *Razvitak* nalazila se u Ulici maršala Tita 64, kasnije preimenovanoj u Frankopansku, u zapadnom dijelu Ludbrega. Djetinjstva uz šibu i nadničare prisjetio se prvi susjed Razvitka, Milivoj Dretar:

Naša se kuća nalazila u neposrednom susjedstvu Razvitka, dijelila nas je samo žičana ograda koju je postavila tvrtka. Pogled s prozora dnevne sobe godinama je bio fokusiran na veliki žuti balon koji je služio kao skladište gotovih i polugotovih pletarskih proizvoda. Sjećam se da se za vrijeme jednog velikog nevremena balon napola ispuhao i otvorio, košare su doletjele na sve strane, čak na cestu, a jedna i u naše dvorište. Između Razvitkovog balona i naše ograde bila je travnata površina koja je nekad služila kao plantaža za uzgoj šibe (ispod je tekao potok). Kasnije bi ta površina služila za skupljanje šibe, ujesen bi cijelu prekrile stavice šibe, visine 2 – 3 metra. Nadničari iz svih sela dolazili bi i odvajali šibu, što je bio prvi korak u proizvodnji pletarskih proizvoda. Mi smo se kao djeca igrali uz ogradu, često bi popričali s radnicima. Sjećam se da su mi jednom poklonili malog sivog zeca koji se skrivao u šibi, a ja sam ga ponosno, u plastičnoj kantici donio kući. Jednom prilikom slučajni turist, na povratku u Nizozemsku, stao je pred kućom i začuđeno pitao čemu služe te neobične stavice šibe. Uspjeli smo mu tada pojasniti da se od toga pletu košare. Starije žene iz ulice, npr. susjede Julka i Jelena, kod kuće su šivale navlake za košare, na taj način su popunile skromni kućni proračun. Razvitak se postepeno gasio, odjednom više nije bilo šibe, nestao je i veliki žuti balon, sve se manje radnika vrzmalo pogonima. S jedne strane neka nostalgija što je nestala poznata tvrtka, s druge radost što više nema opasnog susjeda, bilo je tu tih lakova, kemikalija, u slučaju požara moglo je doći do svega.

7. Izumiranje zanata pletarstva

Kad su se 80-ih godina prošlog stoljeća počeli uvoziti razni jeftiniji proizvodi iz inozemstva, najviše iz Kine, a među njima i košare, pletarstvo u Ludbreškoj Podravini počelo se gasiti. Potražnja za tim proizvodima bila je sve slabija. Opstali su samo oni pletači koji su po narudžbama radili neke posebne pletarske proizvode, kao što su dijelovi namještaja ili ukrasni predmeti. Poduzeće *Razvitak*, nakon vrlo uspješnog poslovanja u košaraštvu, okreće se potrebama tržišta te proizvodi razne artikle za potrebe farmaceutske, kemijske i građevinske industrije. Od prvotne tvrtke *Razvitak* (kasnije Razvitak-košaraštvo d. o. o.) kasnije nastaju tvrtke kao što su proizvođač želatinskih kapsula Lukaps d. o. o. (danas ACG Lukaps), Metakem d. o. o. za proizvodnju ljepila i kemijskih proizvoda (likvidiran)[14] te Farmal d. o. o. za proizvodnju i promet lijekova i medicinskih proizvoda (likvidiran). Osim gubitka bivšeg tržišta i ratnih prilika, *Razvitak* je pogodilo i nekoliko teških požara. Jedan od njih zbio se 1994. *Upravo na dan Svetog Florijana, zaštitnika vatrogasaca, u srijedu, 4. svibnja, u ludbreškom poduzeću Razvitak izbio je veliki požar s teškim posljedicama. Izgorjele su dvije proizvodne hale, lakirnica te dorada i otprema gotovih proizvoda. Na sreću, ozlijeđenih nije bilo, a prve grube procjene govore o velikoj materijalnoj šteti od oko 1,7 milijuna njemačkih maraka. Na mjestu nesreće napravljen je uviđaj i uzroci požara još se ispituju. Centar za obavješćivanje u Ludbregu primio je dojavu o požaru u 14.40 sati, 4. svibnja. Pripadnici DVD-a Ludbreg već su u 14.44 izašli na intervenciju. Požar koji je primijećen u lakirnici širio se velikom brzinom, potpomognut vjetrom i lakozapaljivim tvarima. Zbog toga je odmah u pomoć bila pozvana ekipa Profesionalne*

14 METAKEM d. o. o. u Ludbregu, tvrtka poznata po svojim kvalitetnim ljepilima za potrebe obrta, građevine i industrijske proizvodnje, poliuretanskim pjenama, silikonima, kitovima za drvo i metal. Zbog promjena na tržištu i preuzimanja od druge tvrtke Metakem d. o. o. službeno je likvidiran 2013. godine, nakon 15 godina poslovanja.

vatrogasne jedinice Varaždin, a nešto kasnije pozvane su i druge vatrogasne postrojbe ludbreškog kraja.[15] Nakon godina neuspješnog poslovanja, tvrtka Razvitak-košaraštvo d. o. o. odlukom Trgovačkog suda u Varaždinu i službeno je ugašena 2003. godine.[16] Danas se pletenjem od šibe još bavi tek nekoliko starijih osoba u slobodno vrijeme, pretežito u svrhu izrade suvenira i košara. Pletarstvo je bilo težak i mukotrpan, ali vrlo unosan posao. Zahvaljujući zaradi od pletarstva, u seoskim gospodarstvima ludbreškoga kraja značajno je porastao životni standard. Zlatno doba ludbreškog pletarstva bilo je razdoblje od 1967. do 1980. Uvozom jeftinijih proizvoda iz inozemstva, početkom 80-ih godina prošloga stoljeća, potražnja za pletarskim proizvodima bila je sve manja. Košaračko-pletarsko proizvodno i otkupno poduzeće *Razvitak* prilagođava se potrebama tržišta te postepeno orijentira proizvodnju na druge artikle. Pletarstvo je ostalo kućni obrt, neke su se obitelji još do 1993. godine bavile pletarstvom, a nakon toga opstali su samo oni pletači koji su radili po narudžbama. U današnje vrijeme kod mlađih generacija ne postoji interes za tim zanatom. Možda danas ljudi nisu toliko požrtvovni kad na lakši način mogu doći do zarade. No, ne smijemo zaboraviti kako su stanovnici ludbreškoga kraja svojim mukotrpnim pletenjem košara zarađivali da bi njihovim potomcima danas bilo bolje. Zbog izumiranja starog zanata, ova vještina pletenja danas ima status nematerijalnog kulturnog dobra pa ju je svakako potrebno čuvati od zaborava. Udruga Ludbregiana je početkom 2026. godine organizirala radionicu pletarstva te izložbu pletenih proizvoda u holu Centra za kulturu i informiranje „Dragutin Novak" u Ludbregu.[17]

Popis kazivača

Marija Balija, Novo Selo Podravsko
Ivan Čukec, Mali Bukovec
Anica Kocijan–Kralj, Mali Bukovec
Ivan Kovaček, Ludbreg
Marija Milak, Sveti Đurđ
Branka Šarec, Lunjkovec
Ružica Tretinjak, Ludbreg
Milivoj Dretar, Ludbreg

Literatura i izvori

NOVAK, Dragutin: *Privredni razvoj općine Ludbreg od 1945. do 1980. godine* – Posebni otisak iz monografije Ludbreg; Ludbreg: Skupština općine Ludbreg, 1984.

NOVAK, Drago: *Tendencije suvremenog privrednog razvoja u općini Ludbreg.* // Podravski zbornik. 6/1980 (ur. Franjo Horvatić), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 1980.

Eivanec.com: *Baština života – pletenje košara* https://www.eivanec.com/bastina-zivota-pletenje-kosara/ (preuzeto 2. 7. 2026.)

HIŽAK, Marina: *Ivan je čuvar umijeća koje izumire// Epodravina* https://epodravina.hr/foto-ivan-je-cuvar-umijeca-koje-izumire-njegove-demizonke-prodaju-se-diljem-svijeta-jedna-s-maslinovim-uljem-zavrsila-je-i-kod-obame/ (preuzeto 2. 7. 2026.)

PLETENEC, Tomislav: Košaraštvo u sustavu kružnog toka kulture. // Studia ethnologica Croatica, XVI, 1, 2004., 71–87. https://hrcak.srce.hr/40876. Citirano 4. 9. 2026.

https://czkidn.hr/izlozba-tradicija-pletarstva-ludbreske-podravine-ozivjela-stari-zanat/ (preuzeto 14. 7. 2026.)

Varaždinske vijesti, brojevi: 574, 712, 1647, 2574 https://library.foi.hr/lib/knjiga.php

15 *Požar u ludbreškom „Razvitku"*, Varaždinske vijesti, br. 2574, 11. 5. 1994., str. 7.
16 Usp. https://www.mojatvrtka.net/razvitak-kosarastvo-d-o-o/
17 https://czkidn.hr/izlozba-tradicija-pletarstva-ludbreske-podravine-ozivjela-stari-zanat/